

Maa- ja metsätalousministeriö
[kirjaamo\(at\)mmm.fi](mailto:kirjaamo(at)mmm.fi)

16.12.2019

Lausuntopyyntö 1507/04.04.03.01/2019, MMM, Tornionjoen kalastussääntö 2020

RAJAJOKIKOMISSION LAUSUNTO KOSKIEN MAHDOLLISIA MUUTOSTARPEITA TORNIONJOEN KALASTUSSÄÄNTÖÖN VUONNA 2020

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoa Suomen ja Ruotsin välisistä vuosittaisista neuvotteluista koskien Tornionjoen kalastussääntöä, joka on olennainen osa vuoden 2010 rajajokisopimusta.

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää seuraavat näkökohdat otsikkoaiheesta:

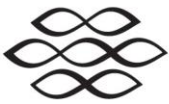
Varovaisuusperiaatteen noudattaminen

Sekä Perämerellä että Tornionjoen ja sen sivujokien alueilla viime vuosina ilmenneen kalojen lisääntyneen kuolleisuuden johdosta Rajajokikomissio katsoo, että varovaisuusperiaatteen tulisi ohjata valtioiden välistä päätöksentekoa kalastussäännöstä. Suomen ja Ruotsin välisen rajajokisopimuksen tarkoitus on mm. kiinnittää erityistä huomiota kalakantojen suojeluun ja kestävään käyttöön ja sopijapuolten rooliin kalakantojen suojelussa tauteja vastaan ym. tarpeellisin toimin (rajajokisopimus 28§). YK:n merioikeussopimuksen 66 artiklan mukaan (1982) niillä valtioilla, joiden joista ns. anadromiset kalakannat ovat peräisin on ensisijainen intressi ja päävastuu näistä kannoista.

Kalastuksen määrä ja kohdentuminen

Vuoden 2020 Itämeren lohen kalastuskiintiö pieneni 5 prosenttia edellisvuodesta, mutta ylittää noin 45 prosentilla ICESin tieteellisen neuvonannon mukaisen kestävä kalastuksen kiintiön. Lohen ylikalastus Itämerellä siis jatkuu edelleen, millä on haitallinen vaikutus Tornionjoen nousulohimääriin ja asetetun kutukantatavoitteen saavuttamiseen. EU:n yhteisen kalastuspolitiikan tavoitteena oli ylikalastuksen lopettaminen, myös Itämerellä, vuoteen 2020 mennessä.

Tieteellisen neuvonannon mukainen Itämeren kalastuskiintiö Itämerelle vuonna 2016 mahdollisti yli 100 000 lohen nousun Tornionjokeen. Tämän jälkeen kiintiötä on nostettu ja nousulohien määrä on laskenut alle kutukantatavoitteen. Vuonna 2019 nousulohissa oli runsaasti kosseja, nuoria koiraslohia, joiden merkitys kudun onnistumisessa on vähäinen verrattuna aikaisiin jokeen nouseviin suuriin naaraskaloihin. Aikaistettu Suomen rannikkopyynti kohdistuu arvokkaimpiin kutukaloihin. Liian suurella kalastuksella heikennetään lyhytjänteisesti sekä nykyisiä että tulevia kalastusmahdollisuuksia.

Kutukantatavoite

Suomi ja Ruotsi ovat asettaneet kansallisesti lohien hoitotavoitteeksi 80 % potentiaalisesta smoltituotannosta, mikä vastaa noin 75 000 nousulohta 25 % riskitasolla. Viimeisen kymmenen vuoden ajan 2009-2019, poikkeuksena vuosi 2014 ja 2016, on jääty tavoitteen alle.

Kansallisissa lohistrategioissa tavoitteena on sovittaa lohien kalastus jokikohtaisten lohikantojen mukaiseksi. Tornionjokea koskien tutkijat ovat todenneet, että joen eri osissa lisääntyvät lohet ovat geneettisesti erilaistuneita ja vaeltavat eri aikaisesti. Ne lohet, jotka vaeltavat joen yläosiin, Lainiojokeen ja Tornionjoen yläjuoksulle, saapuvat aikaisin. Vuosien 2017-2019 nousulohien määrä Lainionjoella ja yläjuoksulla on ollut hyvin vähäinen.

Suomen puolen rannikkokalastuksen aikaistaminen kohdistuu Tornionjoen latvavesiin vaeltaviin lohiin. Se tarkoittaa, että arvokkaimmilla kutukaloilla (suuret naaraslohet) ei ole mahdollisuutta lisääntyä kyseisissä vesistön osissa. Alkukauden kalastuksen rauhoitus on siten toivottava, jotta yläjuoksun lohikannat voidaan turvata. Rajajokikomissio esittää että kalastus, sekä joella että rannikolla tapahtuva, suunnataan pääosin lohien vaelluksen myöhäisempään ajanjaksoon. Se tarkoittaisi myös, että erityisesti rannikkokalastus kohdentuisi enenevässä määrin viljeltyyn lohiin, joka tyypillisesti nousee Perämerelle luonnonvaraista lohta aiemmin.

Mikäli Ruotsi ja Suomi ottavat tosissaan kansallisten lohi- ja meritaimenstrategioiden tavoitteen tulee viranomaisten yhteensovittaa välttämättömät toimenpiteet, joilla varmistetaan pitkäikäisyyden kestävä lohikantojen hoito sen sijaan, että eturyhmien intressit ohjaavat lohipolitiikkaa.

Heittopainokalastus (punttikalastus) ja kalojen hyvinvointi

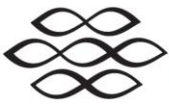
Rajajokikomissio esittää, että punttikalastusta säädellään esimerkiksi siten, että heittopainokalastuksessa on sallittua käyttää ainoastaan yksikoukkuista viehettä.

Rannikon kalastuksen ajankohdan myöhentäminen (Suomi)

Suomen lajien uhanalaisuusarviointi (Punainen kirja 2019) kuvaa Itämeren luonnonvaraisen lohien nykytilanteen seuraavasti:

"Itämerenlohen tilanne on osin parantunut, mutta ei kuitenkaan riittävästi sen uhanalaisuuden poistamiseksi. Kahdessa Itämereen laskevassa joessa, Tornionjoessa ja Simojoessa, alkuperäinen lohikanta on viime arvioinnin, eli vuoden 2010 jälkeen kehittynyt suotuisasti ja poikastuotanto on kasvanut. Muutamiin entisiin lohijokiin on yritetty palauttaa lisääntyvää kantaa ja ajoittain eloonjänti merialueella on parantunut muun muassa vuonna 2008 voimaan astuneen EU:n Itämerelle asettaman ajoverkkokalastuskiellon ja muiden kalastusrajoitusten seurauksena. Kutukanta ei kuitenkaan ole vielä pysyvästi asettunut korkeammalle tasolle, vaan on vuosina 2017 ja 2018 edelleen jäänyt huomattavasti kestävän käytön tavoitteeksi asetettua tasoa alemmaksi. Kutukalojen uhkana on edelleen kalastuksen lisäksi muun muassa tautiriski." (Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen kirja 2019, <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/299501>)

Rajajokikomissio edellyttää, että kansallisissa lohi- ja meritaimenstrategioissa asetettu kutukantatavoite saavutetaan säätämällä mm. Suomen rannikkokalastus kestäväälle ajalliselle ja määrälliselle tasolle. Rajajokikomissio katsoo, että Suomen merialueen aikaistetun pyynnin vaikutuksia Tornionjokeen nousevien lohien määrään tulee tarkoin analysoida ja tehdä tarvittavat johtopäätökset ja muutokset, jotta kututavoitteen mukainen määrä nousulohia pääsee jokeen.

Saalisraportointi

Kalastussääntö ei edellytä saaliin raportointia Tornionjoella. Velvoite saaliin ilmoittamisesta voitaneen liittää Tornionjoen yhteislupaan, mitä komissio pitää tarkoituksenmukaisena paremman saalistiedon ja kehittyneemmän kalakantojen hoidon edellytyksenä Tornionjoella.

Kolarin kunta on vuonna 2019 ylläpitänyt saalisraportointi-alustaa osoitteessa lohivilasto.fi, jonne on ilmoitettu vajaat 2000 saaliskalaa. Ruotsin puolella Jönköpingin lääninhallituksella on tehtävänäään laatia kansallinen lohivapauskanta kattamalla kaikki Ruotsin lohivapaudet. Ko. vapauskanta sisältö ja rakenne on vasta valmisteluasteella. Rajajokikomissio on antanut kommentit ruotsalaisen lohivapauskannan kehitysohjelmaan Tornionjoen näkökulmasta.

Lyijypainojen käyttö kalastuksessa

Tornionjoki on Natura2000-vesistö, jossa lyijypainojen käyttö kalastuksessa herättää kritiikkiä. Rajajokikomissio edellyttää, että Suomi ja Ruotsi yhdessä tarkastelevat lyijypainojen käytön soveltuvuutta Tornionjoen kalastuksessa huomioiden lyijyn tunnetut haitat vesielistöille ja ihmiselle.

Harjuksen kalastusaika

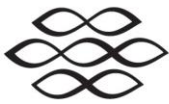
Komissio katsoo, että harjuksen kevätpyynnin rajoitusta tulee jatkaa kannan heikon tilan vuoksi edelleen harjuksen kutuaikana. Rauhoitukseen ei liity ristiriitoja ja sitä sovelletaan muissa Suomen ja Ruotsin vesistöissä.

Syystalven kalastus Kilpisjärvellä

Rajavesistön yläosasta Kilpisjärven kyläyhdistys on toimittanut Rajajokikomissiolle kannanoton Kilpisjärven syksyisestä kalastuksen täysrauhoituksesta, mitä yhdistys pitää tarpeettomana ja osin vahingollisena kalastonhoidon näkökulmasta. Kalastusrauhoidus ajalla 1.10.-15.11. on asetettu turvaamaan rautukannan elinvoimaisuutta (tiedonanto kyläyhdistykselle MMM/Hakaste). Kilpisjärven kyläyhdistys toteaa, että Kilpisjärvessä on tällä hetkellä erinomainen siikakanta. Syysrauhoidus estää siian ja hauen kalastuksen. Kyläyhdistys viittaa kannanotossaan Kalahavainnot.luke.fi sivuston tietoon, jonka mukaan Lapin rautukanta on hyvässä kunnossa. Uhanalaisuusarvioinnissa nieriä- (rautu) kantojen tilanne on katsottu siinä määrin turvatuksi, että sen (raudun) luokka on muutettu silmälläpidettävästä (NT) elinvoimaiseksi (LC). Kyläyhdistyksen mukaan saman sivuston mukaan raudun kannalle uhkakuvana on Lapissa useimmiten ollut se, että järvessä on runsaasti siikaa ja haukea. Kilpisjärven kyläyhdistys esittää syksyisen kalastusrajoituksen poistamista.

Rajajokikomissio toteaa Kilpisjärven kyläyhdistyksen esitykseen viitaten, että rajajokisopimus mahdollistaa poikkeamisen kalastussäännön määräyksistä, jos kalakantojen tila sen sallii, tai se on kalakantojen suojelemisen ja kestävästi hyödyntämisen varmistamisen kannalta välttämätöntä. Rajajokisopimuksen mukaan kalastussäännöstä poikkeavat määräykset voidaan rajata koskemaan kalastusalueen tai kalastuskauden osaa tai yksittäistä kalastustapaa, ne voidaan antaa määräajaksi ja ne ovat arvioitavissa ja muutettavissa sen mukaan kuin se Tornionjoen kalastusalueen kalakantojen säilyttämisen kannalta on välttämätöntä. (Rajajokisopimus 16§).

Rajajokikomissio on vuonna 2016 kalastussääntöneuvotteluista antamassaan lausunnossa tunnistanut tarpeen huomioida paremmin tarpeet Kilpisjärven alueen kalastuksen järjestämiseksi. Kilpisjärven kylällä on noin 130 asukasta. Kalastus on kotitarvekalastusta, kaupallista kalastusta ei harjoiteta. Kilpisjärvellä on vuonna 2017, 2018 ja 2019 myöhennetty täysrauhoiduksen aloitusajankohtaa 15.9. päivästä lokakuun 1. päivään.

Maa- ja metsätalousministeriön kalastussääntöä koskevassa tiedotteessa vuonna 2018 kuvataan Kilpisjärven kalastusolosuhteet seuraavasti:

Kalastussäännöstä poiketen Kilpisjärvellä yleinen kalastuskieltoaika on lyhennetty aikavälille 1.10.–15.11.2018 (muualla 15.9.–15.12.2018), jolla otetaan huomioon järven erityisolosuhteet. Lisäksi Kilpisjärvellä sallitaan moottorin käyttö kalastettaessa vieheellä veneestä. Kilpisjärveen ei nouse suojeltavaa lohta tai vaeltavaa meritaimenta, joten laajalla järvellä voidaan sallia vetouistelun harjoittaminen. Kilpisjärvellä saa myös käyttää pidempiä ankkuroituja verkkoja (240 m) kuin muualla (60 m), mutta Kilpisjärven päädyissä (Kolttalahti, Siilaskosken suu ja Könkämäenon luusua) verkkokalastus on nieriän ja taimenen suojelemiseksi kielletty. (https://mmm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomi-ja-ruotsi-sopivat-tornionjoen-kalastusmaarayksista-kalastuskaudelle-2018)

LUKE:n kanta-arviossa vuodelta 2019 raudun uhanalaisuusarvio muuttui:

Lapissa nieriä-, eli rautukantoja on kuudella päävesistöalueella (Kemi-, Tornion-, Teno, Näätämön-, Uutuan- ja Paatsjoen vesistöt). Tenojoessa esiintyy harvinaisena myös merestä jokeen lisääntymään nouseva, anadrominen muoto. Kemijoen latvavesien pari esiintymää ovat mahdollisesti peräisin istutuksista. Vuoden 2019 uhanalaisuusarvioinnissa Lapin nieriäkantojen tilanne katsottiin siinä määrin turvatuksi, että sen luokka muutettiin silmälläpidettävästä (NT) elinvoimaiseksi (LC). Kylmänvedenlajille uhkatekijänä on ilmaston lämpeneminen, mikä on jo näkynyt nieriän eteläisissä kannoissa. Lämpeneminen voi myös johtaa hauen runsastumiseen ja siten uhata nieriää. Muiden lajien (harjus ja siika) istutuksilla on jo aikaisemmin (1950–1980) aiheutettu nieriäkantojen taantumista ja häviämistä. <http://kalahavainnot.luke.fi/kalalajitieto/nierian-uhanalaisuus/>

Komissio toteaa, että Kilpisjärven kalastuskieltoaika on lyhyempi kuin muualla rajavesistössä johtuen mm. vesistön ominaisuuksista vesistöalueen latvoilla. Komissio kehottaa Suomen ja Ruotsin neuvottelijoita analysoimaan Kilpisjärvellä tapahtuvan kalastuksen mahdollisen lisääntymisen loka-marraskuussa ja siten vuosittaisen rauhoitusajan poistamisen vaikutuksia, Kilpisjärven kyläyhdistyksen ehdotuksen mukaisesti, kalakantojen - siika, hauki ja nieriä/rautu - elinvoimaisuuteen Kilpisjärvessä. Sekä rautu että siika kutevat syyskuukausien aikana, jolloin kalastuskielto on voimassa. Arktisten vesien lämpenemisen heikentävä vaikutus rautukantoihin on syytä huolella tarkastella.

Kalastuksen valvonta

Riittävä, näkyvä ja uskottava valvonta yhdessä kattavan tiedottamisen ja ajanmukaisen saalisraportoinnin kanssa on perusedellytys kalavesien ja kalakantojen hoidossa ja hallinnoinnissa kuin myös ainutlaatuisen ja kansainvälisen Tornionjoen edelleen kehittämisessä kiinnostavana ja korkealaatuisena kalastusmatkailukohteena. Kuten aiempina vuosina ehdottaa Rajajokikomissio, että kalastusvalvontaan ohjataan lisäresursseja.

Johan Antti
puheenjohtaja

Timo Jokelainen
varapuheenjohtaja

Virve Sallialmi
sihteeri

TIEDOKSI

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus / kalatalous